

MERCENARI OTOMANI ÎN OȘTILE ȚĂRILOR ROMÂNE (SECOLELE AL XVI-LEA – AL XVIII-LEA)

Claudiu NEAGOE

Accentuarea dominației otomane asupra Țărilor Române, în veacul al XVI-lea, a avut consecințe negative, nu numai în plan economic și politic, dar și în plan militar. De la jumătatea secolului, Poarta Otomană a pus la dispoziția domnilor munteni și moldoveni atât corpuri de oșteni împărătești (*yeniçeri*), cât și corpuri de lefegii (*beşlii*). Gărzile otomane, prezente la curțile Moldovei și Țării Românești, reflectau gradul de dependență la care Țările Române ajunseseră față de Înalta Poartă. Lefegiii otomani care formau garda domnească, aveau rolul de a-l apăra pe domn de adversarii săi politici interni și externi, precum și de a preveni eventualele răscoale împotriva Porții. Referitor la prezența unor mercenari otomani în oștile Țărilor Române, pe parcursul secolelor XVI-XVIII, știm astăzi destul de puțin¹. De aceea, ne propunem în cele ce urmează să inițiem o analiză în acest sens, în scopul sistematizării și clarificării problematicei în discuție.

Primii mercenari otomani în Țările Române, cunoscuți sub numele de „*beşlii*” și „*delii*”², sunt menționați încă de la jumătatea veacului al XVI-lea: în Moldova, în vremea domniei lui Ștefan Lăcustă (1538-1539)³, iar în Țara Românească în timpul primei domnii a lui Mircea Ciobanul (1545-1552)⁴. Inițial, cele două denumiri, cea de „*beşlii*” și cea de „*delii*”, au fost sinonime, ele desemnând acele corpuri de călărime ușoară din oștile Moldovei și Țării Românești formate din turci sau tătari⁵, iar din secolul al XVIII-lea și din creștini balcanici convertiți la Islam⁶. Cu timpul, sensul acestor denumiri s-a schimbat, „*beşliu*”

¹ Singurul istoric care s-a aplecat asupra acestei categorii militare din oștile Țărilor Române a fost Constantin Rezachevici, *Mercenarii în oștile românești în Evul Mediu*, în „Revista de istorie”, 34, nr. 1, 1981, p. 37-73.

² Lazăr Șăineanu, *Influența orientală asupra limbii și culturii române*, vol. II, *Vocabularul*, București, 1900, p. 48, p. 155.

³ Mustafa Gelalzade, *Tabakat al-mamelik ve daradjat al-mesalik* [*Păturile sociale și slujbele în Imperiul otoman*], în *Cronici turcești privind Țările Române*, vol. I, întocmit de Mihail Guboglu și Mustafa A. Mehmed, București, 1966, p. 271.

⁴ Marco-Antonio Ferrari, *Ecouri despre cruzimile lui Mircea Ciobanul, 23 noiembrie 1552 – Alba Iulia*, în *Călători străini despre Țările Române*, vol. II, îngrijit de Maria Holban (redactor responsabil), Maria Matilda Alexandrescu-Dersca Bulgaru, Paul Cernovodeanu, București, 1970, p. 615-616 (în continuare se va cita: *Călători străini*).

⁵ *Instituții feudale din Țările Române. Dicționar*, coord.: Ovid Sachelarie și Nicolae Stoicescu, București, 1988, p. 42.

⁶ *Ibidem*.

continuând să însemne „lefeგიu”, „mercenar”, „războinic”⁷, în vreme ce „deliu” s-a transformat în adjectiv, însemnând „viteaz”, „oștean aprig”, „voinic” sau „înalt de stat”⁸.

După cum aminteam, cei dintâi mercenari otomani din Țara Românească au fost menționați în timpul primei domnii a lui Mircea Ciobanul (1545-1552). Potrivit relatărilor lui Marco-Antonio Ferrari, mercenar italian în slujba lui Giovanni Castaldo, guvernatorul imperial al Transilvaniei, din 1551 în oastea domnului muntean se aflau 500 de otomani. Aceștia au fost măcelăriți de către mercenarii unguri ai pretendentului Radu Ilie, în lupta de la Mănești (1552)⁹. În aceeași perioadă, noul domn al Moldovei, Alexandru Lăpușeanu (1552-1561) avea în slujba sa 260 de ieniceri¹⁰. În lupta de la Verbia (18 noiembrie 1561), acești lefeგიi otomani au pierit cu toții în confruntările cu mercenarii pretendentului Iacob Eraclid Despot¹¹. Însă, potrivit relatărilor cronicarului Nicolae Costin, numărul lefeგიilor otomani din oastea lui Alexandru vodă ar fi fost mai mare: „2.000 de *eniceri și alți turci călărime*”¹². În cea de-a doua domnie (1564-1568), Alexandru Lăpușeanu a avut o gardă personală de 200 de ieniceri¹³, precum și 500 de lefeგიi otomani, din care 400 de călăreți și 100 de archebuzieri pedestri¹⁴.

Desemnat domn al Țării Românești în 1583, Petru Cercel pornea din Constantinopol către capitala munteană însoțit de un impunător alai de nobili și cavaleri apuseni¹⁵, boieri și oșteni, printre care și 300 de călăreți turci¹⁶. Însă, în oastea Țării Românești, primele corpuri organizate de lefeგიi otomani (*beșlii*) și tătari (*delii*) datează din vremea lui Mihai Viteazul (1599)¹⁷. În 1599-1600, marele vistier Dumitrache plătea 30 de taleri celor 40 de „*beșlii sârbi*” aflați sub comanda lui Marco hotnogul¹⁸.

Numărul și importanța acestor mercenari otomani au sporit în veacul al XVII-lea, ei fiind menționați în vremea domniilor lui Leon Tomșa (1629-1632),

⁷ L. Șăineanu, *op. cit.*, vol. II, p. 48.

⁸ *Ibidem*, p. 155-156.

⁹ M.-A. Ferrari, *Despre bătălia dintre Mircea Ciobanul și Radu Iliaș, 1552 noiembrie 23, Alba Iulia, în Călători străini*, vol. II, p. 619; vezi despre și *Istoria Țării Românești, 1290-1690. Letopisețul Cantacuzinesc*, ediție îngrijită de Constantin Grecescu și Dan Simonescu, București, 1960, p. 49.

¹⁰ Anonim ungar, *Descrierea luptei de la Verbia, după 18 noiembrie 1561*, în *Călători străini*, vol. II, p. 124.

¹¹ *Ibidem*.

¹² Nicolae Costin, *Letopisețul Țării Moldovei de la zidirea lumii până la 1601*, în *Idem, Scrieri*, vol. I, ediție îngrijită de Svetlana Korolevski, Chișinău, 1990, p. 238.

¹³ Mustafa A. Mehmed, *Documente turcești privind istoria României*, vol. I, 1455-1774, București, 1976, doc. 82, p. 82.

¹⁴ C. Rezachevici, *op. cit.*, p. 47.

¹⁵ Cristian Luca, *Petru Cercel – un domn umanist în Țara Românească*, București, 2000, p. 69; Claudiu Neagoe, *Aventurieri străini la curtea Țării Românești în veacul al XVI-lea*, în „Analele Cercului de Istorie «Gheorghe I. Brătianu» din Câmpulung Muscel”, III-V, 2000-2002, p. 35.

¹⁶ Franco Sivori, *Memoriale ...*, în *Călători străini*, vol. III, îngrijit de M. Holban (redactor responsabil), M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, P. Cernovodeanu, București, 1971, p. 7.

¹⁷ L. Șăineanu, *op. cit.*, vol. I, p. CLXXVIII.

¹⁸ *Documenta Romaniae Historica, B. Țara Românească*, vol. XI, (1593-1600), întocmit de Damaschin Mioc și Ștefan Ștefănescu, București, 1975, doc. 347, p. 491.

Matei Basarab (1632-1654) și Constantin Șerban Basarab (1654-1658)¹⁹. Ștefan Tomșa al II-lea, în timpul celei de-a doua domnii în Moldova (1621-1623), a avut în slujba sa 100 de călăreți și 200 de pedestrași otomani²⁰. La curtea lui Vasile Lupu (1634-1653) se găseau 150 de lefegii turci²¹.

Numărul mercenarilor otomani a crescut în veacul al XVIII-lea, pe măsură ce domnii fanarioți au renunțat la oastea pământeană, în favoarea detașamentelor de lefegii. Astfel, în 1716, Nicolae Mavrocordat, domnul Țării Românești, avea în slujba sa, după unele informații contemporane, circa 500 de tătari și 500 de otomani²², după alte surse de epocă 1.100 sau 2.000 de ieniceri angajați pe propria cheltuială²³. Urmașul său, Constantin Mavrocordat, stipendia din veniturile domniei, în 1739, „un steag țarigrădean, liude 30”²⁴, cărora le plătea 40.000 de lei²⁵. Același Constantin Mavrocordat, în răstimpul celei de-a treia sa domnie în Moldova (1748-1749), a primit de la pașa de Hotin, ca răsplată pentru felul cum demnitarul otoman a fost tratat de către domn la trecerea prin țară, 40 de beșlii bosnieci, ținuți cu mare cinste la curtea domnească²⁶. Un număr mare de lefegii beșlii s-au aflat în slujba lui Ioan Mavrocordat, domn al Țării Românești (1716-1719), și Grigore al II-lea Ghica, domn al Moldovei (1726-1733)²⁷.

Matei Ghica al Moldovei (1753-1756) avea la curtea sa o gardă de „cincizeci de turci”, aflată sub comanda lui Ali aga²⁸. Potrivit relatărilor unui călător străin ajuns la curtea din Iași în 1762, Grigore Callimachi angajase pe socoteala sa „o strajă turcească de zece sau de cel mult cincisprezece ieniceri sub ordinele unui beșliu turc”²⁹. În afara acestor oșteni, în slujba domnului se mai afla și un steag de

¹⁹ Nicolae Stoicescu, *Curteni și slujitori. Contribuții la istoria armatei române*, București, 1968, p. 205-206.

²⁰ *Ibidem*, p. 206.

²¹ *Ibidem*.

²² Mitrofan Gregorâș, *Cronica Țării Românești (1714-1716)*, în Demostene Russo, *Studii istorice greco-române (Opere postume)*, vol. II, ediție îngrijită de Constantin C. Giurescu, București, 1939, p. 444.

²³ Căpitanul de Saint-Croix, *Rapoartele de la Tismana (sept.–oct. 1716)*, în *Călători străini*, vol. IX, îngrijit de M. Holban (redactor responsabil), M. M. Alexandrescu–Dersca Bulgaru, P. Cernovodeanu, București, 1997, p. 41.

²⁴ Dinu C. Giurescu, *Anatefterul. Condica de porunci a visteriei lui Constantin Brâncoveanu*, în „Studii și materiale de istorie medie”, V, 1962, p. 481.

²⁵ Banul Mihai Cantacuzino, *Genealogia Cantacuzinilor*, publicată și adnotată de Nicolae Iorga, București, 1902, p. 504; în 1752, la București mai erau menționați doar doi beșlii: unul în mahalaua Popa Nan, altul în mahalaua Popa Soare, vezi Ion Ionașcu, *Aspecte demografice și sociale din București la 1752*, în „Revista Arhivelor”, II, nr. 2, 1959, p. 131, Lista 1.

²⁶ Pseudo-Enache Kogălniceanu, *Letopiseșul Țării Moldovii de la domnia întâi și până la a patra domnie a lui Constantin Mavrocordat Voevod (1733-1774)*, în *Cronici moldovenești*, ediție îngrijită de Aurora Ilieș și Ioana Zmeu, București, 1987, p. 44.

²⁷ Radu Popescu vornicul, *Istoriile domnilor Țării Românești*, introducere și ediție critică de C. Grecescu, București, 1963, p. 238-239.

²⁸ *Jurnalul călătoriei spre Constantinopol a înălțimei sale contele Mniszech, mare șambelan al Lituaniei și trimis extraordinar al regelui și al Republicii polone, făcută în anul 1755*, în *Călători străini*, vol. IX, p. 365.

²⁹ Ruggiero Giuseppe Boschovich, *Jurnalul călătoriei de la Constantinopol în Polonia, 1762*, în *Călători străini*, vol. IX, p. 474.

„călărași de Țarigradu”³⁰. În 1775, Alexandru Ipsilanti, numit domn al Țării Românești, sosea de la Poartă însoțit de un bașbeșleagă cu mai mulți neferi, delii și tufecii³¹. Același Alexandru Ipsilanti, ajuns domn al Moldovei, avea în slujba sa în anul 1787 un corp de oaste format din 1.000 de călăreți otomani³².

În primii ani ai războiului austro-ruso-turc, 1788-1789, Nicolae Mavrogheni (1786-1790) avea în slujba sa circa 600 de tufecii și delii³³, aflați mai întâi sub comanda lui Salih aga (1788)³⁴, apoi la ordinele marelui agă Hangerli (1790)³⁵. Câteva sute de lefegii otomani a avut la dispoziție și Alexandru Moruzi, oșteni care i-au fost de folos în încercarea de a contracara raidurile de pradă ale pașei Pasvantoglu (1801)³⁶. În perioada domniei lui Mihai Șuțu (1791-1793), la curtea Țării Românești erau cam 300-400 de ieniceri³⁷, iar spre sfârșitul epocii fanariote, în epoca domniei lui Ioan Gheorghe Caragea (1812-1818), numărul lefegiilor otomani a ajuns la 500 de beșlii³⁸. În paralel, însă, a crescut și numărul lefegiilor creștini sud-dunăreni, cunoscuți sub denumirea generică de „arnăuți”³⁹, care se aflau în slujba domniei.

În ceea ce privește armamentul și vestimentația mercenarilor otomani din oștile române, ele erau asemănătoare cu cele ale oștenilor Înaltei Porți. Iată de pildă, beșliii lui Mircea Ciobanul erau înarmați cu săbii⁴⁰, pe când ienicerii lui Alexandru Lăpușneanu erau înarmați „cu arme persane, aproape toate aurite și cu flinte, de asemenea aurite”⁴¹. Lefegiii lui Petru Cercel erau „foarte bine <echipați> călare, cu armament ușor, cu steagurile lor, cu tobe, trâmbe și alte

³⁰ Dan Simonescu, *Literatura românească de ceremonial. Condica lui Gheorgachi, 1762*, București, 1939, p. 275.

³¹ V. A. Urechia, *Istoria românilor*, vol. II, (1774-1786), București, 1892, p. 10; vezi și G. I. Ionnescu-Gion, *Istoria Bucureștilor*, București, 1899, p. 395; George Potra, *Din Bucureștii de ieri*, vol. I, București, 1990, p. 71.

³² Ernst Friedrich König, *Raport din Iași, 1787, 25 noiembrie*, în *Călători străini*, vol. X/2, îngrijit de M. Holban, M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, P. Cernovodeanu, București, 2001, p. 805.

³³ M. Holban, *Misiunea secretă a unui colonel prusian la Poartă și drumurile sale prin Țările Române (1790-1792)*, în „Revista de istorie”, 41, nr. 7, 1988, p. 702.

³⁴ Valeriu Veliman, *Relațiile româno-otomane (1711-1821). Documente turcești*, București, 1984, doc. 198, p. 567.

³⁵ Pitarul Hristache, *Istoria faptelor lui Mavrogheni vodă și a răzmeriței din timpul lui pe la 1790*, în *Cronici și povestiri românești versificate (sec. XVII-XVIII)*, ediție îngrijită de D. Simonescu, București, 1967, p. 271-272; acesta îl înlocuise probabil pe fostul mare agă Scarlat Câmpineanu (1789 octombrie 29–1790 mai 21, subl.ns.); Theodora Rădulescu, *Sfatul domnesc și alți mari dregători ai Țării Românești din secolul al XVIII-lea*, în „Revista Arhivelor”, XXXIV, nr. 3, 1972, p. 465.

³⁶ V. A. Urechia, *op. cit.*, vol. VIII, (1774-1821), București, 1897, p. 163.

³⁷ M. Holban, *op. cit.*, p. 703.

³⁸ *Instituții feudale din Țările Române*, p. 42; la această dată bașbeșlii agasii la București era Ibrahim aga; *Catalogul documentelor turcești din Arhivele Statului*, vol. II, (1455-1829), întocmit de M. Guboglu, București, 1965, doc. 1511, p. 431.

³⁹ La începutul anului 1821, în Țara Românească se aflau 800 de arnăuți, pentru ca în scurt timp, în cursul lunii aprilie, numărul acestora să se ridice la 2.520 de lefegii, vezi Cl. Neagoe, *Arnăuții în oștile Moldovei și Țării Românești (secolul al XVIII-lea și al XIX-lea)*, în „Argesis. Studii și comunicări – seria istorie”, XIV, 2005, p. 432.

⁴⁰ *Letopisețul Cantacuzinesc*, p. 50.

⁴¹ Anonim ungar, în *Călători străini*, vol. II, p. 124.

*instrumente obișnuite la turci*⁴². Otomanii aflați în slujba lui Alexandru II Mircea, domnul Țării Românești, erau „înarmați cu securi și cu buzdugane”⁴³. În secolele XVII-XVIII, importanța și numărul armelor de foc a crescut considerabil. Lefegiii călare erau înarmați cu sulițe și iatagane⁴⁴, în timp ce pedestrii erau înarmați cu iatagane și pistoale sau puști⁴⁵.

Deși erau în slujba domnilor munteni și moldoveni, mercenarii otomani au fost în veacul al XVI-lea sub autoritatea *agăi ienicerilor* de la Constantinopol⁴⁶. Totodată, leafa acestora era scăzută din haraciul plătit Înaltei Porți⁴⁷. Mihai Viteazul a fost primul dintre domnii munteni care a plătit beșliilor și deliilor leafă domnească: 5 taleri pe lună călăreților și 3 taleri pe lună pedestrașilor⁴⁸.

În veacul al XVII-lea, lefegiii otomani din Moldova au fost plasați sub comanda marelui postelnic⁴⁹, iar cei din Țara Românească sub comanda unui agă de beșlii⁵⁰. În 1775, lefegiii otomani aflați în slujba lui Alexandru Ipsilanti, domnul Țării Românești, erau organizați astfel: beșliii erau conduși de un *baş-beșleagă*, deliilor de un *deli-baş*, iar tuhfecii de un *tuhfecii-baş*⁵¹. Comanda supremă a acestor oșteni a fost încredințată *marelui spătar*⁵². Beșliii trebuiau „să păzească județele de turci vagabonzi, care veniau fără știrea și voia cuiva”⁵³. În răstimpul 1788-1790, Nicolae Mavrogheni i-a plasat pe lefegiii otomani sub comanda *marelui agă*⁵⁴. Domnul plătea acestor oșteni 10 lei lunar călăreților și 7 lei pedestrașilor⁵⁵.

Am precizat care a fost rolul acestor mercenari otomani, turci sau tătari, în oștile Țărilor Române. Unii domni, însă, s-au folosit de acești oșteni împotriva boierilor care le erau adversari politici. Iată, de pildă, Mircea Ciobanul, revenit pentru a treia oară în scaunul Țării Românești (1558-1559), „au dat poruncă beșliilor de au intrat într-înșii cu săbiile, ca nește lupi, în nește oi, de i-au omorât

⁴² Franco Sivori, *Plecarea spre Țara Românească, 1583*, în *Călători străini*, vol III, p. 7.

⁴³ Pierre Lescalopier, *Călătoria în Țara Românească și Transilvania, 16 iun.-16 aug. 1574*, în *Călători străini*, vol II, p. 427.

⁴⁴ L. Șăineanu, *op. cit.*, vol. II, p. 155.

⁴⁵ B. Petriceicu-Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicționarul limbei istorice și poporane a românilor*, vol. 2, ediție îngrijită de Grigore Brâncuș, București, 1974, p. 399-400.

⁴⁶ M. A. Mehmed, *Documente turcești*, doc. 83, p. 83.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ C. Rezachevici, *op. cit.*, p. 59.

⁴⁹ Dimitrie Cantemir, *Descriptio Moldaviae/ Descrierea Moldovei*, traducere după originalul latin de Gheorghe Guțu, introducere de M. Holban, comentariu istoric de N. Stoicescu, studiu cartografic de Vintilă Mihăescu, indice de Ioana Constantinescu, cu notă asupra ediției de Dionisie M. Pippidi, București, 1973, p. 201.

⁵⁰ La 7 aprilie 1644 este menționat, ca martor al unei vânzări de moșii la Târgoviște, „Ahmet aga beșliul” (*Catalogul documentelor Țării Românești din Arhivele Statului*, vol. V, 1640-1644, București, 1985, doc. 1290, p. 540).

⁵¹ G. I. Ionnescu-Gion, *op. cit.*, p. 395.

⁵² Mihail Antonescu, *Tratat asupra armatei din timpurile cele mai vechi până astăzi*, București, 1893, p. 299.

⁵³ V. A. Urechia, *op. cit.*, vol. IV, (1786-1800), București, 1893, p. 38.

⁵⁴ Vezi nota 32.

⁵⁵ Ianache Văcărescu, *Istoria othomanească*, ediție îngrijită de Gabriel Ștrempel, București, 2001, p. 145.

pe toți [...]”⁵⁶; în același mod avea să procedeze în 1659 și Mihnea al III-lea Radu⁵⁷. Leon Tomșa s-a folosit de beșlii în lupta cu pribegii veniți din Ardeal sub conducerea agăi Matei din Brâncoveni (1631)⁵⁸.

În secolele al XVII-lea - al XVIII-lea, beșliii au fost folosiți cu precădere împotriva negustorilor și a slujbașilor otomani care comiteau abuzuri și provocau pagube în țară⁵⁹. O distincție tot mai clară între beșlii și delii s-a făcut în veacul al XVIII-lea. În Moldova, beșliii erau „*curieri militari către Constantinopol și Crimeia*”⁶⁰. Însă în Țara Românească aceștia au fost distribuiți prin județe și încartiruiți în marile târguri, sub conducerea unui *beșli-aga*⁶¹, care avea rolul de a preveni jafurile și omorurile făptuite de către supușii otomani⁶². Spre exemplu, la 29 iunie 1715, Ștefan Cantacuzino (1714-1715) îl trimitea la „bâlcium” de la Câmpulung⁶³ pe Hussein aga, în calitate de „*beșleagă*”, spre a-i proteja pe orășeni de eventualele „*gâlcevi și nebunii*” ale otomanilor sosiți în localitate pentru negoț. Acestora din urmă, Hussein aga avea poruncă „*să le facă certare*”, iar pentru „*osteneala*” sa, toți negustorii veniți la Câmpulung, care aveau prăvălii în oraș, trebuiau să achite câte 33 de bani/prăvălie⁶⁴. La finele secolului al XVIII-lea și la începutul veacului al XIX-lea, *baș beșli-aga* de la București, care îi pedepsea pe otomanii ce comiteau „*neorânduiele*”, primea o leafă de 1.305 lei⁶⁵. El avea în subordine un bairactar și 70 de neferi⁶⁶; în fiecare județ era numit câte un beșliu pentru supravegherea otomanilor care implicați în comerțul local. Toți acești beșlii primeau 4.500 de lei lunar⁶⁷. *Beșleaga* de la Câmpulung și *neferii* săi primeau între 150 și 300 de lei pe an⁶⁸. În Moldova, la 1776, Grigore al III-lea Ghica, plătea beșliilor săi personali, 10 la număr, câte 2 lei pe lună⁶⁹, iar potrivit catastifului visteriei Moldovei în bugetul pe anul 1795 al lui Mihail vodă Șuțu, erau cuprinse plățile destinate celor 11 beșlii aga, cel mai însemnat dintre ei, *beșleaga* de la Iași,

⁵⁶ *Letopiseșul Cantacuzinesc*, p. 49.

⁵⁷ Radu Popescu, *Istoriile domnilor Țării Românești*, p. 122-123.

⁵⁸ *Documenta Romaniae Historica, B. Țara Românească*, vol. XXIII, (1630-1632), întocmit de D. Mioc, București, 1969, doc. 271.

⁵⁹ D. Cantemir, *op. cit.*, p. 221.

⁶⁰ *Ibidem*, p. 201.

⁶¹ *Instituții feudale din Țările Române*, p. 42.

⁶² L. Șăineanu, *op. cit.*, vol. II, p. 49.

⁶³ Vezi pe larg despre această problemă: Cl. Neagoe, *Noi aspecte referitoare la „zborul de la Sfântul Ilie” din Câmpulung Muscel (sec. XVII-XVIII)*, în „*Argesis. Studii și comunicări – seria istorie*”, XI, 2002, p. 225-229.

⁶⁴ D. C. Giurescu, *op. cit.*, doc. 67, p. 412.

⁶⁵ Dionisie Fotino, *Istoria generală a Daciei, sau a Transilvaniei, Țării Muntenesci și a Moldovei*, vol. III, traducere de George Sion, București, 1859, p. 312.

⁶⁶ *Ibidem*, p. 312-313.

⁶⁷ *Ibidem*, p. 313.

⁶⁸ Ioan Răuțescu, *Câmpulung Muscel. Monografie istorică*, ediția a II-a, Brașov, 1997, p. 155; în Moldova, *beșleaga* de la Tecuci primea câte 12 lei pe lună, iar cei doi *neferi* aflați în subordinea sa câte 6 lei pe lună; Nicolae Grigoraș, *Instituții feudale din Moldova*, vol. I, *Organizarea de stat până la mijlocul sec. al XVIII-lea*, București, 1971, p. 180.

⁶⁹ V. A. Urechia, *op. cit.*, vol. IV, (1786-1800), p. 261.

era plătit cu 500 de lei pe lună⁷⁰. La 1818, *baş beşli aga* primea, în Moldova, doar 375 de lei⁷¹.

Lista beşliilor din Moldova și a lefurilor primite, potrivit bugetului pe anul 1795

Localitatea	Beşleaga/leafă	Neferii beşlii/leafă	Total leafă
Iași	1/500 lei	?	?
Focșani	1/40 lei	12/60 lei	100 lei
Tecuci	1/30 lei	8/40 lei	70 lei
Bârlad	1/30 lei	10/50 lei	80 lei
Vaslui	1/30 lei	4/20 lei	50 lei
Fălciu, Greceni și Codru	1/50 lei	20/100 lei	150 lei
Chișinău	1/50 lei	40/200	250 lei
Soroca	1/40 lei	15/75 lei	115 lei
Herța	1/40 lei	10/50 lei	90 lei
Dorohoi	1/40 lei	13/65 lei	105 lei
Botoșani	1/25 lei	8/40 lei	65 lei

Nu numai supușii otomani comiteau abuzuri, cu ocazia „zborului de la Sf. Ilie” de la Câmpulung, ci și negustorii creștini prezenți aici pentru negoț. Din această cauză, la 24 iunie–3 iulie 1732, sultanul Mahmud I porunca ceașului Hüseyin să meargă neîntârziat, în calitate de „*zabit*”⁷², la „*iarmarocul*” de la Câmpulung, „*ce se ține de obicei o dată pe an, în principatul Țării Românești*”, pentru a-i ține sub control pe acei creștini care, sub pretextul negoțului, aduceau atingere onoarei negustorilor otomani și afectau astfel activitatea acestora⁷³.

Dar cel mai interesant amănunt referitor la beșlii și aga de beșlii îl găsim în documentul emis la 16-25 septembrie 1756 de cancelaria sultanului Osman al III-lea, care reconfirmă „*vechea regulă și uzanță a principatului ca voievodul Țării Românești*”⁷⁴ să desemneze dintre beșliii aflați în slujba sa câte un locțiitor al agăi beșliilor, în târgurile și în împrejurimile lor și în celelalte locuri convenite [...]⁷⁵.

Spre sfârșitul epocii fanariote, Dionisie Fotino arăta: „Beșliii ce sunt în fiecare județu câte unul, priveghindu asupra turcilor ce se poartă în țară pentru comerțu”⁷⁶. Aga ienicerilor de la Constantinopol trebuia să facă cunoscută această

⁷⁰ *Ibidem*, vol. III, (1786-1800), București, 1895, p. 520.

⁷¹ Idem, *Seama Visteriei Moldovei din 1818*, București, 1887, p. 9.

⁷² Era un căpitan-ispravnic otoman însărcinat cu poliția unui târg; *Instituții feudale din Țările Române*, p. 517.

⁷³ *Ibidem*.

⁷⁴ La acea vreme domn era Constantin vodă Mavrocordat (a cincea domnie: 8 februarie 1756–august 1758).

⁷⁵ V. Veliman, *op. cit.*, doc. 130, p. 343.

⁷⁶ D. Fotino, *op. cit.*, p. 313.

poruncă și să se asigure de respectarea ei⁷⁷. Uneori, mai ales în timp de război, beșliii se dedau la abuzuri. În 1789, Mustafa aga, care era comandantul beșliilor staționați la Târgoviște și în județul Dâmbovița, instigat de un anume Dobre al Vladi și de polcovnicul Ion Rotopan de la Șotânga, după ce i-a pus „*la opreală cu bătăi i cazne*” pe clericii barați (catolici) târgovișteni, le-a luat acestora „*4 boi de jug, 16 măci de stupi, 2 răritori mari, o păreche hamuri cu tacâmul lor, hiară de la 2 casă, cu lanțurile lor, i cazan de rachiu cu țevile lui, 3 căldări, un her de plug, așternuturile casii, tacâmurile mesii i cărți de taleri 40, sculele bisericii, 2000 ocă porumb, 350 vedre de vin, 2 buți cu tescovină, 30 cară de fân și alte lucruri trebuincioase, cum și dijma i claca după moșia Șotânga*”⁷⁸.

Spre sfârșitul epocii fanariote, numărul mercenarilor otomani pare să fi scăzut simțitor. În schimb, cel al lefegiilor creștini sud-dunăreni, cunoscuți sub numele de „*arnăuți*”, a devenit tot mai consistent⁷⁹. După înăbușirea „*zaverii*” grecilor eteriști și a „*rebeliei*” pandurilor lui Tudor Vladimirescu, în cele două principate românești au fost dislocați „*4.000 de neferi cu beșliii lor sub comanda a doi baș-beșli-aga, unul în București și altul în Iași*”⁸⁰.

⁷⁷ *Ibidem*, p. 344-345.

⁷⁸ N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, vol. I-II, București, 1900, doc. XVIII, p. 238-239.

⁷⁹ Vezi nota 35.

⁸⁰ Ioan Ghica, *Din timpul zaverii*, în Idem, *Scrisori către Vasile Alecsandri*, ediție îngrijită de Alexandru George, București, 1997, p. 96.

GLOSAR:

<i>Belezicuri</i>	– brățări purtate de bărbați.
<i>Beşleagă</i>	– căpetenia beşliilor sau aga de beşlii (<i>beşliagasi</i>); mai avea și sensul de bătrân, veteran.
<i>Bimbașă</i>	– căpetenie peste o mie de oameni.
<i>Bulucbașă</i>	– (<i>bölük-başı</i>), comandant de buluc (companie).
<i>Calpac</i>	– căciulă sferică sau cilindrică, de piele neagră, îmblănită pe margine, pe care o purtau domnul și boierii mari; căciulă de catifea verde, îmblănită cu samur.
<i>Cauc</i>	– căciulă de boiernaș.
<i>Cepchen</i>	– haină scurtă.
<i>Cobure</i>	– tocuri de pistoale.
<i>Contoș</i>	– manta lungă și îmblănită.
<i>Delibașă</i>	– căpetenia deliilor arnăuți din garda domnească.
<i>Fermenea</i>	– scurteică.
<i>Gebhane</i> sau <i>gephanea</i>	– depozit de muniții; muniții.
<i>Hamailâu</i>	– talisman.
<i>Ipingea</i>	– pătură pe șeava calului.
<i>Nefer</i>	– soldat, lefegiu, mercenar; individ, om, persoană.
<i>Poturi</i>	– nădragi, pantaloni.
<i>Șișanea</i>	– pușcă lungă arnăuțească.
<i>Taclit</i>	– cingătoare.
<i>Tüfengci</i> sau <i>tuhfeciu</i>	– pușcaș.
<i>Tushuci</i>	– nădragi largi.

**OTTOMAN MERCENARIES IN THE ARMIES OF THE ROMANIAN
PRINCIPALITIES, DURING THE XVITH – XVIIITH CENTURIES**

- Abstract -

One of the negative consequences of the reinforcement of the Ottoman domination over the Romanian Principalities was the presence, in Bucharest and Iași, starting from the first half of the XVIth century, of several Ottoman mercenary corps having the role to keep under control the Romanian population and to prevent a revolt against the Ottoman Empire. At the beginning, the payment of these mercenaries was taken from the annual debts paid to the Ottoman Empire. Starting with Michael the Brave, the local population had to pay the mercenaries from their own resources. The Ottoman mercenaries, named „*beslii*” or „*delii*”, were used against the nobility who revolted from time to time and especially against the Ottomans merchants who were committing abuses and didn't comply with the laws settled by the Empire regarding the trade in the Romanian Principalities. The Phannar rulers made use of the mercenaries to the highest extent, especially after the abolition of the old Romanian military corps, during the rule of Constantine Mavrocordato.